

Erken Görünüm

Journal Pre-proof

Üniversiteli Gençlerde Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı Düzeyinin İncelenmesi ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Kapsamında Çözüm Önerileri

Ercan BAKIR

Bandırma Eğitim ve Araştırma Hastanesi, BALIKESİR.

e-posta: bakir_ercan@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1601-600X

Doç. Dr. Nebile ÖZMEN

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İSTANBUL.

e-posta: nebile.ozmen@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6141-0183

DOI: 10.30794/pausbed.1495309

Dergi adı: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Journal Name: Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute

Gönderilme tarihi/Received: 03.06.2024

Kabul tarihi/Accepted: 10.09.2024

Bu makaleyi şu şekilde alıntılayın: Bakır, E. ve Özmen, N. (2024). "Üniversiteli Gençlerde Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı Düzeyinin İncelenmesi ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Kapsamında Çözüm Önerileri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı xx, ss. xx-xxx.

To cite this article: Bakır, E. ve Özmen, N (2024). "Examining the Level of Online Shopping Addiction in University Students and Solution Suggestions Within the Scope of Social Service Practices", *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, Issue xx, pp. xx-xxx.

This is a PDF file of an article that has undergone enhancements after acceptance, such as the addition of a cover page and metadata, and formatting for readability, but it is not yet the definitive version of record. This version will undergo additional copyediting, typesetting and review before it is published in its final form, but we are providing this version to give early visibility of the article. Please note that, during the production process, errors may be discovered which could affect the content, and all legal disclaimers that apply to the journal pertain.

Bu, kabulden sonra kapak sayfası ve üst veri ekleme, okunabilirlik için biçimlendirme gibi geliştirmelere tabi tutulan bir makalenin PDF dosyasıdır, ancak henüz dosyanın kesin sürümü değildir. Bu sürüm, son haliyle yayınlanmadan önce ek dosya düzenleme, dizgi ve incelemeyi geçecektir, ancak makalenin erken görünürlüğünü sağlamak için bu sürümü sağlıyoruz. Üretim sürecinde içeriği etkileyebilecek hataların keşfedilebileceğini ve dergi için geçerli olan tüm yasal uyarıların geçerli olduğunu lütfen unutmayın.

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERDE ÇEVİRİMİÇİ (ONLİNE) ALIŞVERİŞ BAĞIMLILIĞI DÜZEYİNİN İNCELENMESİ VE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI KAPSAMINDA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*

Öz

Araştırma üniversitede öğrenim gören gençler arasında çevrimiçi alışveriş bağımlılığının sıklığını belirlemeyi ve sosyal hizmet uygulamaları kapsamında çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma, genel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Örneklem tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup, toplam 300 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket, kişisel bilgi formu ve Bergen Alışveriş Bağımlılığı Ölçeğini içermektedir. Araştırmanın bulgularına göre, anne eğitim düzeyi ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi yüksek olan bireylerde çevrimiçi alışveriş bağımlılığının daha sık görüldüğü belirlenmiştir. Araştırma ayrıca aile ve arkadaşlarla yaşanan tartışma sıklığının çevrimiçi alışveriş bağımlılığı düzeyini etkilediğini göstermiştir. Bağımlılık düzeyinin artmasıyla aile ve arkadaşlarla yaşanan tartışmaların da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikiyatrik tedavi gören bireylerin çevrimiçi alışveriş bağımlılığı konusunda daha yüksek risk altında oldukları da belirlenmiştir. Sonuç olarak, bu araştırma gençler arasında çevrimiçi alışveriş bağımlılığının önemli bir konu olduğunu ve sosyal hizmet alanında bu konuda farkındalık yaratılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Davranışsal Bağımlılık, Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı, Sosyal hizmet, Gençlik

EXAMINING THE LEVEL OF ONLINE SHOPPING ADDICTION IN UNIVERSITY STUDENTS AND SOLUTION SUGGESTIONS WITHIN THE SCOPE OF SOCIAL SERVICE PRACTICES

Abstract

The research aims to determine the frequency of online shopping addiction among young people studying at university and to offer solutions within the scope of social work practices. The research was conducted using the general survey model. The sample was selected by stratified sampling method and consists of a total of 300 students. A questionnaire was used as a data collection tool. The questionnaire includes personal information form and Bergen Shopping Addiction Scale. According to the findings of the study, it was determined that there was a significant relationship between mother's education level and online shopping addiction. It was determined that online shopping addiction was seen more frequently in individuals with a high level of maternal education. The study also showed that the frequency of arguments with family and friends affected the level of online shopping addiction. It was concluded that the discussions with family and friends increased with the increase in the level of addiction. It was also determined that individuals receiving psychiatric treatment were at higher risk for online shopping addiction. In conclusion, this study emphasises that online shopping addiction among young people is an important issue and that awareness should be raised in the field of social work.

Keywords: Behavioural Addiction, Online shopping addiction, Social work, Youth.

* Bu çalışma, Sağlık Bilimler Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda 2023 yılında kabul edilen "Üniversiteli Gençlerde Görülen Yeni Bağımlılık Türleri Sosyal Değişkenler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Kapsamında Çözüm Önerileri" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

1.GİRİŞ

Bağımlılık, bireylerin kendilerine zarar vermesine karşın, belirli bir eylemi yinelemeye yönelik önüne geçilemez istek duyma hali olarak tanımlanmıştır (Yıldız, 2016, s. 26). Bağımlılık fiziksel bağımlılık ve davranışsal bağımlılıklar olmak üzere ikiye ayrılır (Delibaş, 2019, s. 3). Sanayi devrimi ile başlayan ve sonrasında farklı isimlerle anılan sanayi sonrası dönem (bilgi çağı, teknoloji çağı, postmodern dönem) ile devam eden süreçte toplumsal anlamda çeşitli farklılaşmalar olmuştur. Şimşek (2002) meydana gelen değişikliklerden bazılarını teknoloji üretimi ve kullanımında yaygınlaşma, buna bağlı olarak web tabanlı alışveriş yapma, giyim ve gıda üretiminde ve bu ürünlere erişimde artış, insan hakları ve ilintili kavramlarda meydana gelen değişimler ile ihtiyaç veya ihtiyaç dışı ürünlere ulaşma isteği olarak ifade etmiştir. Bu değişimin son yıllarda artarak devam ettiği düşünülmektedir. Yine özellikle genç bireylerde sosyal medya etkileşiminin yaygınlaşması ve sosyal refah seviyesi yüksek toplumlardaki yaşam standartlarının görünür hale gelmesi ile lüks tüketime karşı olan ilginin arttığı düşünülmektedir. Bu değişen yapılar ile birlikte yeni tip bağımlılıklar ortaya çıkmıştır (Ertemel ve Eroğlu Pektaş, 2018, s. 19). Davranışsal bağımlılık olarak tanımlanan bu yeni tip bağımlılık türlerinde bir maddeye karşı değil de daha çok bir nesneye bağımlılık duyma hali veya bir davranışı tekrar ederek haz alma söz konusudur (Bektaş, 2018, s.148-149).

Davranışsal bağımlılık kavramı literatüre nispeten yeni giren bir kavramdır. Literatür incelendiğinde bazı davranışları tekrarlamamanın insan vücudunda madde kullanımı sırasında ortaya çıkan kontrol kaybı ve kısa vadeli ödül hissi veya davranışların öforik etkisi ile dürtüsel olarak davranışları tekrarlama isteği gibi benzer etkileri olduğunun belirlendiği ve bu sebeple davranışsal bağımlılık veya maddeye bağlı olmayan, madde harici bağımlılık olarak tanımlandığı görülmüştür (Grant vd., 2010, s.4). Davranışsal bağımlılıkların geniş bir yelpazeye yayıldığını görmekteyiz. Teknoloji bağımlılığı, kumar bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı, ilişki bağımlılığı, yeme bağımlılığı literatürde yer alan davranışsal bağımlılıklardan bazılarıdır (Bektaş, 2018, s. 149).

Alışveriş bağımlılığı kavramı 1915 yılında Emil Kreapelin tarafından alışveriş “oniomania” (onyomani) olarak tanımlanmasıyla ortaya çıkmıştır ve Yunanca satış anlamına gelen “onios” ve çılgınlık, delilik anlamına gelen “mania” kelimelerinden oluşmaktadır (Kearney ve Stevens, 2012). Tarihçesi eski olan alışveriş bağımlılığı literatürde farklı isimlerle anılmıştır. Bu kavramlar; “kompulsif satın alma bozukluğu”, “kompulsif alışveriş” ya da “patolojik satın alma” kavramlarıdır (Maraz vd., 2015). Literatürdeki kavramların farklı adlandırılmasının sebebi uzmanların bozukluğu farklı sınıflamaların altında birleştirmesinden ve tanı ölçütlerini net bir şekilde belirleyememesinden kaynaklanmaktadır (Clark ve Calleja, 2008). Günümüzde ise internet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte alışveriş yapma davranışında değişim meydana gelmiş ve online yapılabilir hale gelmiştir (Akkaş, 2021). Bu durumla birlikte çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı kavramı literatüre girmiştir.

Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı, alışveriş motivasyonunun kontrolünün kaybedilmesi ve bu durumun aşırı düzeyde endişeye sebep olması, ayrıca alışveriş faaliyetlerine fazla zaman ve enerji ayrılması durumunu ifade eder ayrıca bu durum bireyin diğer önemli yaşam alanlarını olumsuz yönde etkileyecek düzeydedir (Andreassen vd., 2015).

Çerçi ve Özkaya (2014) çevrimiçi alışveriş bağımlılığının, gelişen teknoloji ve modern yaşamın etkisiyle arttığını ve bu dönüşümde mobil cihazların ve telefonların satın alma davranışını online ortamlara taşımasının, internet üzerinden alınan ürünlerde indirimlerin sunulmasının, birden fazla ürünün karşılaştırılabilmesinin ve zamandan tasarruf sağlamanın etkili olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, alışveriş sepetinin belirli bir süre sonra boşaltılması, hatırlatıcı e-postalar ve indirim kuponları da çevrimiçi alışveriş bağımlılığını artırmıştır.

Literatür incelendiğinde alışveriş bağımlılığının altında yatan nedenlerin psikolojik etkenler olduğunu görmekteyiz. Alışveriş yaparken bağımlı bireylerin zorunlu ihtiyaçlar dışında duygu durumunu iyi hale getirmek için alışveriş yaptığı belirtilmektedir (Özçelik vd., 2017). Alışveriş bağımlılarının profil yapıları incelendiğinde, hedonist amaçla kullanan bireylerin fayda amaçlı kullanan bireylere göre daha fazla bağımlılık riski taşıdıklarını ve alışveriş sonrasında mutlu ve rahatlamış hissedilen bireylerin hiçbir şey hissetmeyenlere oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Günüş ve Doğan Keskin, 2016). Alışveriş bağımlılığı ile ilgili tanı ve tedavi konularında araştırmalar olmakla birlikte tam anlamıyla tanı ve tedavi kriterleri belirlenememiştir. Yine de literatür tarandığında alışveriş bağımlılığına ilişkin; sıklıkla dayanılmaz rahatsız edici ya da anlamsız biçimde yaşanan satın alma uğraşları veya dürtülerinin olması, gereksinimi olmadığı halde sıklıkla kişinin eşya satın alması, maddi imkanlarının el verdiğinden daha fazla şey satın alması ya da niyetlendiğinden daha uzun süre alışveriş yapması biçiminde; uygunsuz satın alma uğraşlarının olması veya dürtülerinin olması, bu durumun toplumsal ve mesleki işlevlerde sorunlara ve madde problemlere neden olması, alışveriş bağımlılığı davranışının sadece mani

ya da hipomani dönemlerinde ortaya çıkmış olmaması belirtileri tanı kriterleri olarak ifade edilmiştir (McElroy vd., 1994; Tamam, 2009).

Gençlik kavramının tanımına baktığımızda tek tip bir tanımın olmadığını görüyoruz. Bunun nedeni biyolojik, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin aynı anda bireysel gelişimi etkilememesidir (Bayhan, 1997). Farklı bilim dallarının tanım kıstaslarına bakıldığında; biyolojik temelli yaklaşanların daha çok bedensel gelişimleri dikkate alarak bir yaş aralığı belirlerken, psikoloji bilimi gençliği ruhsal gelişim dönemlerine ayırmakta olduğu, sosyoloji bilimi ise gençliğin denk geldiği döneme göre bir yaş aralığından söz ettiği görülmektedir (Yaman, 2016). Biyolojik temelli yaklaşımın gençlik kavramını fiziksel gelişimi dikkate alarak bir yaş aralığı belirttiği ve yaş aralığına bağlı tanımladığı görülmektedir (Demir, 2015). Ülkemizde çeşitli resmi kaynaklarda gençlik yaş aralığı aktarılmıştır. Yaş aralığı geçen resmi kaynaklara bakacak olursak 11. Kalkınma Planı'nda gençliğin yaş aralığı 15-24 olarak tanımlandığı görülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Gençlik ve Spor Bakanlığı resmi sitesinde ise gençlik yaş aralığı 14-29 olarak belirtilmiştir (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2018).

Gençlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan hayat dönemidir (Yörükoğlu, 1996, s. 13). Bu dönemde bireylerin kişiliklerinde ve davranışlarında değişiklikler meydana gelir ve bu değişiklikler farklı bilim ve disiplin dalları tarafından açıklanmaya çalışılır (Beşirli, 2013). Gençlik döneminde artan merak, baş etme kapasitesindeki yetersizlikler hayır diyememe gibi bireysel özellikler kişilerin bağımlı olması açısından risklidir (Şirin, 2020). Birincioğlu (2021) yaptığı çalışmada alışveriş bağımlılığının genç nüfusta daha fazla görüldüğünü sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedenini ise genç nüfus tarafından teknolojinin etkin olarak kullanılması, yaş ilerledikçe internet ve teknoloji kullanımının azalması olarak ifade etmiştir. Literatüre bakıldığında yine hem madde bağımlılığının hem de davranışsal bağımlılıkların gençlerde görülme sıklığının diğer gruplara oranla daha fazla olduğu yer almaktadır (Grant, vd., 2010, s.3).

Üniversiteli gençlerinin ortalama yaşlarına bakıldığında ağırlıklı 18-25 olmakla birlikte 30'lu yaşlara kadar öğrenci olduğu görülmektedir. Gelişim psikolojisi açısından bu dönem ele alındığında geç ergenlik dönemi ile ilk yetişkinlik dönemleri içerisinde olduğu söylenebilir. Bu dönem gençlerin çeşitli problemler yaşadığı bir dönemdir. Bu sıkıntılar gençlerin gelişim sürecinden kaynaklanabileceği gibi üniversite hayatının yarattığı problemler olabilir. Yapılan bir araştırmada üniversiteli gençlerin problemlerinin daha çok "okul" ve "başarı" ile ilgili olduğu, bununla beraber "gelecek", "aile" ve "kız-erkek arkadaşlığı" sorunlarının izlediği, kızların üniversitede problem türü ve sayısı yönünden erkeklerden daha çok sorunlarının bulunduğu, öğrencilerin ruhsal bozukluk durumlarına bakıldığında ise "kimlik kargaşası" veya kimlik karışıklığından kaynaklanan uyum bozukluğunun görüldüğü bulunmuştur. Aynı araştırmada üniversite öğrencilerinin yüzde 80'inin derslere karşı ilgisizlik, okul başarısında gerileme, beslenmede veya uyku düzeninde bozukluklar, depresif duygular, ani öfke patlamaları gibi ortaya çıkan belirtiler ve uyum bozukluklarının görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, aile ile ilgili problem yaşayanlarla akademik ve mesleki sorunlar yaşayanların nevroitik ve depresif belirtilerinin daha fazla olduğunu ifade edilmiştir (Özdemir, 1985). Yukarıda yer alan problemler ve bağımlılık açısından riskli grupta yer almaları, gençlerin dezavantajlı grup içerisinde tanımlanmasına neden olmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği uluslararası sosyal hizmet uzmanları derneği tarafından; "Sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmet mesleği, insan ve toplum bilimleri ve yerel bilgiden oluşan eklektik bilgi temeli aracılığıyla insan refahını iyileştirmek için bireyleri ve sistemleri bir araya getirir" şeklinde tanımlanmıştır (ISWF, 2014).

Sosyal hizmet mesleği dezavantajlı grup içinde yer alan gençler ve bağımlılar ile çalışır (Duyan, 2010; Zastrow, 2014). Bağımlılık davranışı sergileyen gençlerin bağımlılıktan kurtulmaları ve gelişimlerini en iyi şekilde tamamlamaları için sosyal hizmet mesleği kendi bilimsel teknik ve yöntemleri ile konuya yaklaşır ve çözüm önerileri sunar (Polat, 2014, s. 145).

Sosyal hizmetin uluslararası tanımı incelendiğinde değişim, sosyal içirme, güçlendirme ve özgürleştirme kavramları dikkati çekmektedir. Bu kavramlar bağımlı bireyler ile çalışırken odaklanılabilecek kavramlardır. Bağımlı ve çevresinde oluşabilecek değişimi yaratmak tedavi sürecinin bir hedefidir. Bağımlı bireyin yaşadığı izolasyondan arındırmak ve sosyal içermenin sağlanması yine tedavi sürecinin hedeflerindendir. Yine bireyin bağımlı olduğu davranışa karşı kontrolü alması bireyin güçlendirilmesi ile sağlanabilir. Ayrıca bütün bu tedavi sürecinin sonrasında birey bağımlılığından arınıp özgürleştirilir. Sosyal hizmet uzmanları bağımlılar ile çalışırken mesleki bilgilerinin yanında farklı bilimlerden faydalanırlar.

Bağımlılar ile çalışan sosyal hizmet uzmanlarının farklı görevleri bulunmaktadır. Polat (2014) bu görevleri, birey ve ailesine ilişkin değerlendirme, psikososyal müdahaleler ve tedavi sonrası sürecin planlanması olarak

belirtmiştir. Ayrıca sosyal hizmet uzmanları bağımlı bireyler ile çalışırken genelci sosyal hizmet veya klinisyen sosyal hizmet uzmanı olarak sürece dahil olabilir. Genelci sosyal hizmet uygulamasında mikro, mezzo ve makro boyutta yapılan çalışmalar yer alırken, klinik sosyal hizmet modelinde sosyal hizmet uzmanının almış olduğu terapi eğitimi ile yaptığı terapi süreçleri yer almaktadır (Zubaroglu Yanardağ vd., 2020).

Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının tanı ve kriterlerinin belirgin olmamasından dolayı belirgin bir tedavi yöntemi yoktur. Yine de kendine yardım grupları ve bilişsel davranışçı terapilerin bozukluğa yardımcı olabildiği düşünülmektedir (Lee ve Msysk, 2004 ve Bozdağ Türker, 2019). Bilişsel davranışsal terapi (BDT) yönteminde alışveriş bağımlılığı ele alınırken olağanüstü bir alışveriş fırsatını kaçırma korkusu, gücü abartma eğilimi ve satın alınacak şeylere atfedilen önem gibi bilişsel hatalar üzerinde çalışılır. Tedavi sürecinde para yönetme becerisini arttırmak, stresle baş etme kapasitesini arttırmak ve sorun çözme becerilerinin güçlendirilmesi ele alınan alt hedeflerdir. Kendini gözlemleme teknikleri kullanılarak alışveriş davranışının altında yatan durumsal, duygusal ve bilişsel şartlar, tetikleyici ipuçları belirlenebilir. Ayrıca alışveriş davranışının pozitif ve negatif pekiştireçlerine de ulaşılabilir. Bilişsel yeniden yapılandırma ve yeniden çerçevelendirme teknikleri kullanılarak alışveriş davranışına dair beklentiler değiştirilebilir ve alışveriş davranışına dair negatif hisler uygulanarak sağlıklı alışveriş örüntüleri geliştirilebilir (Türkçapar, 2018). Sosyal hizmet uzmanları ise aldıkları klinik eğitimlerle BDT temelli çalışmalar yapabilir.

Araştırma davranışsal bağımlılıklardan olan çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının üniversitede öğrenim gören öğrencilerde görülme sıklığının belirlenmesi ve sosyodemografik özelliklerin çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığına olan etkilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışmada konuyla ilgili sosyal hizmet uygulamaları kapsamında çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın özgün değeri sosyal hizmet alanında yapılan ve üniversite öğrencilerinde görülen davranışsal bağımlılıklardan çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının görülme sıklığının ile bu bağımlılık türüne sosyal değişkenlerin etkisinin belirlenmesi amaçlanan nicel bir çalışma olmasıdır. Araştırma Sağlık Bilimleri Üniversitesi ile sınırlıdır. Araştırmanın önemi ise çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı tedavi ekibinin bir parçası olabilecek sosyal hizmet uzmanlarının bağımlı profilini anlama, üzerinde çalışılması gereken sosyal değişkenleri belirleme ve buna yönelik öneriler sunulması açısından önemlidir.

Araştırma yukarıda bahsi geçen amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aramaktadır. Üniversiteli gençlerde çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının görülme sıklığı nedir? Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığını etkileyen demografik özellikler nelerdir? Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığında psikiyatrik tedavi görme, hayatın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, aile ekonomik durum, yapılan aktiviteler gibi değişkenler etkili midir?

2. YÖNTEM

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri; *"çok sayıda elemanlardan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir"* (Karasar, 1994).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın kapsamı, öğrencinin öğrenim gördüğü Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Yerleşkesindeki Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır. Bu sınırlama, örneklem grubuna ulaşmada kolaylık sağlamak için yapılmıştır. Araştırma verileri, belirtilen örneklem grubunu kapsar ve genelleme yapılması mümkün değildir. Ayrıca, araştırma 2020-2023 yılları arasında öğrenim gören üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.

Bu araştırmada, ilk olarak katılımcılara araştırma konusunda bilgi verilmiş ve Bilgilendirilmiş Onam Formu sunulmuştur. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya kabul edilme kriteri, İstanbul'daki Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenci olmaktır. Bu kriterleri karşılamayan bireyler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın örneklem yöntemi olarak tabakalı örneklem kullanılmıştır. İstatistiksel olarak, tabakalı örneklem, bir popülasyondan veri toplamak için belirli bir olasılık örneklem yöntemi kullanır. Bu yöntem, evrenin sınıflara ayrılmasını ve bu sınıflardan rastgele seçimler yapılmasını içerir. Tabakalı örneklem, evrenin daha doğru bir şekilde temsil edilmesini sağlar ve örneklem hatasını azaltır. Bu örneklem yöntemi, basit rasgele örneklem yöntemine göre daha küçük bir örneklem boyutu ve daha düşük maliyetle popülasyonun daha yüksek düzeyde temsil edilmesini sağlar (Neuman ve Robson, 2014).

Araştırma örnekleme Şubat 2020 tarihinde Sağlık Bilimleri Üniversitesi internet sitesinde yer alan öğrenci sayılarına göre belirlenmiştir. Sağlık Bilimleri Üniversitesinin İstanbul yerleşkesinde yer alan Sağlık Bilimleri

Fakültesinde öğrenim gören 1497 Kadın, 1481 Erkek öğrenci bulunmaktadır. Örneklemi belirlemek için $N=2978$ 'dir. $N/n=0,10$ olarak kabul edilmiş olup örneklem hacmi yaklaşık 150 Kadın, 150 Erkek öğrenci şeklinde hesaplanmıştır.

Araştırmada evren iki kadın ve erkek olmak üzere iki tabakaya ayrılmıştır. Örneklem hesaplandıktan sonra araştırmaya katılımcılar 150 kadın 150 erkek olacak biçimde basit rastlantısal yolla belirlenerek davet edilmiştir.

Araştırmada katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında kadın erkek sayısının 150'şer kişi ile eşit olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu şekilde seçilmesinin iki sebebi bulunmaktadır. İlki araştırma konusundaki bağımlılık türlerinin cinsiyet değişkenine göre dağılımının araştırılmış olmasıdır. Bir diğer sebep ise evrende kadın erkek oranının birbirine yakın olmasının örnekleme yansıtılmasının hedeflenmesidir. Bu hedefler ışığında evren kadın erkek olarak iki tabakaya ayrılmış olup, tarama araştırmalarında örneklemin evrene oranının en az %10 olması gerektiği bilgisi (Cochran, 2007) göz önünde bulundurulmuş ve 150 kadın 150 erkek biçiminde örneklem belirlenmiştir. Daha sonra katılımcılar cinsiyet değişkeni göz önünde bulundurularak basit tesadüfi yöntem ile araştırmaya davet edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşur. İlk bölüm, katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini toplamak için tasarlanmış bir kişisel bilgi formudur. İkinci bölümde ise, Andreassen ve diğerleri tarafından 2015 yılında oluşturulan Bergen Alışveriş Bağımlılığı Ölçeğinin (Bergen Shopping Addiction Scale; BSAS) çevrimiçi alışverişler için Türkçe'ye uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır. Bu ölçek, toplamda 28 sorudan oluşan ve 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekteki maddelere verilen yanıtlar, '0 kesinlikle katılmıyorum' ile '4 kesinlikle katılıyorum' arasında artan bir katılım derecesi ile derecelendirilmiştir. Ölçek, duygudurum dalgalanmaları, hoşgörü, tekrar, çatışma, geri çekilme ve sorunlar olmak üzere çeşitli boyutları içerir. Bu ölçeğin temel amacı, bireylerin çevrimiçi alışveriş eylemlerinin dürtüsel olup olmadığını belirlemektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 112'dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, bireyin çevrimiçi kompulsif alışveriş bozukluğu düzeyinin yüksek olduğunu gösterir (Bozdağ ve Yalçınkaya Alkar, 2018). Veriler hem Google formlar aracılığıyla online hem de yüz yüze yapılmıştır.

2.3. Verilerin Normallik ve Güvenirliği

Çalışmadaki veriler SPSS (The Statistical Packet for The Social Sciences) 22 paket program kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik test yöntemleri olan bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü anova testi ve pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Araştırma ölçeğinin güvenilirliği ve çarpıklık basıklık değeri test edilmiş olup veriler tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırma ölçeğinin güvenilirlik skorları

	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	,961	28

Çalışmanın bu bölümünde araştırma ölçeğinin istatistiksel güvenilirliğini belirlemek için yapılan Cronbach's Alpha analizinin sonuçları sunulmaktadır. Cronbach's Alpha analizi, test edilecek ölçeğin tüm maddelerini dikkate alarak gerçekleştirilir ve elde edilen güvenilirlik skoru, 0.70 ve üzeri olduğunda, ölçeğin istatistiksel olarak güvenilir olduğunu gösterir. Ayrıca, 1'e yaklaşan ve artan skorlar, güvenilirliğin arttığını gösterir.

Yukarıda belirtilen tabloda, araştırma ölçeğinin güvenilirlik skorları bulunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, ölçeğin Cronbach's Alpha değeri, 0.900 üzerinde mükemmel bir seviyede bulunmuştur. Bu sonuçlar, yüksek güvenilirliğe sahip olan ölçeğin hipotez testlerinde kullanılabilir olduğunu göstermektedir ve bu durum, ölçeğin kullanılabilirliğini engelleyen bir durum olmadığını göstermektedir.

Tablo 2: Araştırma ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
--	-----------	----------

Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	1,629	1,591
--	-------	-------

Çalışmanın normallik incelemesi kapsamında hipotez testlerinde kullanılacak ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Bu bağlamda, -2 ve +2 arasında elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri, verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu gösterir. Ayrıca, bu değerler hipotez testlerinde parametrik testlerin kullanılmasını gerektirir. Bu, verilerin belirli bir parametrik model veya dağılımı takip ettiğini ve bu nedenle parametrik istatistiksel testlerin uygulanabileceğini gösterir. Bu tür testler genellikle daha güçlüdür ve daha hassas sonuçlar sağlar, ancak normal dağılım varsayımının karşılanması gereklidir. Bu durumda, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ve +2 arasında olması, bu varsayımın karşılandığını gösterir. Bu nedenle, hipotez testlerinde parametrik testlerin kullanılması uygun olacaktır.

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada belirlenen amaçlara uygun olarak toplanan verilerin betimsel ve istatistiksel analizleri sunulmuştur. Betimsel analizler kapsamında, verilerin dağılımları frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri ile incelenmiştir. Bu, verilerin genel özelliklerini ve dağılımlarını anlamak için önemli bir adımdır.

İstatistiksel analiz bağlamında, araştırma verileri, araştırma amaçlarına uygun olarak seçilen uygun istatistiksel analizlerle test edilmiştir. Bu analizler, verilerin daha derinlemesine anlaşılmasını sağlar ve araştırma sorularına veya hipotezlere yanıt bulmada yardımcı olur. Bu tür analizler genellikle, veriler arasındaki ilişkileri, etkileşimleri ve farklılıkları belirlemek için kullanılır. Bu nedenle, bu bölümde sunulan analizler, araştırmanın genel sonuçlarına ve bulgularına önemli bir katkı sağlar. Bu analizlerin sonuçları, araştırmanın sonuçlarının ve bulgularının tartışıldığı sonraki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Tablo 3: Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Yaş	17-20	165	55
	21-24	122	41
	25 ve üzeri	13	4
Cinsiyet	Erkek	150	50
	Kadın	150	50
Hayatın Çoğunluğunun Geçirildiği Yer	Köy - Belde – İlçe	125	42
	İl	175	58
İstanbul'da Yaşanılan Kişi	Aile	144	48
	Beraber	32	11
	Arkadaş	14	5
	Akraba	110	36
Ortalama Harcama Tutarı	Yurt veya Apart	38	13
	Çok Az	78	26
	Az	69	23
	Orta	38	13
	İyi	77	25
Aile Ortalama Gelir Düzeyi	Çok İyi	36	12
	Çok Az	112	37
	Az	82	28
	Orta	37	12
	İyi	33	11
Anne Eğitim Düzeyi	Çok İyi	25	8
	Okuryazar İlkokul	124	41

	Ortaokul	42	14
	Lise	65	22
	Lisans	38	13
	Lisansüstü	6	2
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar	8	3
	İlkokul	90	30
	Ortaokul	51	17
	Lise	89	30
	Lisans	53	18
	Lisansüstü	9	2
	Toplam	300	100

Demografik verilerin analizi, katılımcıların çeşitli özelliklerini ortaya koymaktadır. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %55'i (165 kişi) 17-20 yaş aralığında, %41'i (122 kişi) 21-24 yaş aralığında ve %4'ü (13 kişi) 25 yaş ve üzerindedir.

Cinsiyet dağılımı eşit bir şekilde gerçekleşmiştir; araştırmaya katılanların %50'si (150 kişi) erkek ve %50'si (150 kişi) kadındır.

Katılımcıların çoğunluğu (%58, 175 kişi) bir ilde yaşamaktadır, geriye kalan %42'si (125 kişi) ise köy, belde veya ilçede yaşamaktadır. İstanbul'da yaşayan katılımcıların %48'i (144 kişi) aile ile, %11'i (32 kişi) arkadaşlarla, %5'i (14 kişi) akrabalarla ve %36'sı (110 kişi) ise yurt veya apart ortamında yaşamaktadır.

Katılımcıların aylık harcamaları incelendiğinde, %13'ü (38 kişi) çok az, %26'sı (78 kişi) az, %23'ü (69 kişi) orta, %13'ü (38 kişi) iyi ve %25'i (77 kişi) çok iyi bir harcamaya sahiptir.

Ailelerin gelir düzeyleri incelendiğinde, %12'si (36 aile) çok az, %37'si (112 aile) az, %28'i (82 aile) orta, %12'si (37 aile) iyi ve %11'i (33 aile) çok iyi aylık gelire sahiptir.

Annelerin eğitim düzeyleri incelendiğinde, %8'i (25 anne) okuryazar, %41'i (124 anne) ilkokul mezunu, %14'ü (41 anne) ortaokul mezunu, %22'si (65 anne) lise mezunu, %13'ü (38 anne) lisans mezunu ve %2'si (6 anne) yüksek lisans veya doktora mezunu olmaktadır.

Babaların eğitim düzeyleri incelendiğinde, %3'ü (8 baba) okuryazar, %30'u (90 baba) ilkokul mezunu, %17'si (51 baba) ortaokul mezunu, %30'u (89 baba) lise mezunu, %18'i (53 baba) lisans mezunu ve %2'si (9 baba) yüksek lisans veya doktora mezunu olmaktadır.

Tablo 4: Demografik değişkenlerin dağılımı- 2

		Frekans	Yüzde
Psikiyatrik Tedavi	Evet	31	10
	Hayır	269	90
Anne Baba Medeni Durum	Evli	262	87
	Boşanmış / Ayrı	38	13
Boş Zaman Aktivitesi	Pasif Etkinlik	137	46
	Aktif Etkinlik	73	24
	Karma Etkinlik	90	30
Toplam		300	100

Tablo 4, araştırmanın kişisel bilgi formunda yer alan çeşitli soruların yanıtlarının dağılımını sunmaktadır. Bulgular, katılımcıların %10'unun (31 kişi) psikiyatrik tedavi gördüğünü, buna karşılık %90'ının (269 kişi) psikiyatrik tedavi görmediğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların ebeveynlerinin medeni durumlarına bakıldığında, %87'sinin (262 kişi) anne ve babası hala evli iken, %13'ünün (38 kişi) anne ve babası boşanma veya vefat nedeniyle ayrı yaşamaktadır.

Katılımcıların boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde, %46'sının (137 kişi) pasif etkinliklere, %24'ünün (73 kişi) aktif etkinliklere katıldığı ve %30'unun (90 kişi) ise karma etkinliklerle zaman geçirdiği görülmektedir.

Aile içinde ve arkadaşlar arasında tartışma yaşama sıklığına bakıldığında, aile içinde tartışma yaşama sıklığı ortalama 1,89 iken, arkadaşlar arasında bu oran 1,39 olarak belirlenmiştir. Her iki durumda da tartışma yaşama sıklığı düşük düzeydedir.

Tablo 5: Araştırma ölçeğinin ortalama değeri

	Ort±Ss	Alt-Üst
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	17,80±18,3	0-88

Yukarıda yer alan Tablo 5'te ise katılımcıların araştırma ölçeğinden elde edilen skora yer verilmiştir. Elde edilen bulgu incelendiğinde Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı 17,80±18,3 ile düşük bir ortalamaya sahip olmaktadır.

Tablo 6: Yaş değişkeni ve araştırma ölçeğinin ortalama farklılıkları (Tek yönlü varyans analizi-ANOVA)

		Ort	Ss	F	p	Fark
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	a. 17-20	15,47	14,56	3,337	0,036	a-b
	b. 21-24	21,08	21,75			
	c. 25 ve üzeri	16,62	22,33			

Yukarıda yer alan Tablo 'da ise araştırmanın yaş değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre yaş değişkeni ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılıklar incelendiğinde çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı için 17-20 yaş grubu ($15,47\pm14,56$) en düşük ortalama skora sahipken, 21-24 yaş grubu ($21,08\pm21,75$) en yüksek ortalama skora sahip olmaktadır.

Tablo 7: Cinsiyet değişkeni ve araştırma ölçeğinin ortalama farklılıkları (T Testi)

		Ort	Ss	t	P
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	Erkek	15,49	17,74	-2,206	0,028
	Kadın	20,12	18,62		

Tabloda verilen veriler incelendiğinde elde edilen bulgulara göre cinsiyet değişkeni ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılıklar incelendiğinde çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı ($20,12\pm18,63$) kadın katılımcılar daha yüksek ortalama skorlara sahiptir.

Tablo 8: Yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkeni ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (T Testi)

		Ort	Ss	t	p
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	Köy - Belde - İlçe	16,10	16,51	-1,361	0,175
	İl	19,02	19,44		

Tabloda araştırmanın yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkeni ile araştırma ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Tablo 9: İstanbul'da yaşanan kişi ve araştırma ölçeğinin ortalama farklılıkları (T Testi)

	Ort	Ss	F	p
Aile	18,52	19,68	0,330	0,804

Çevrimiçi	Arkadaş	18,91	22,61
(Online) Alışveriş	Akraba	14,64	12,07
Bağımlılığı	Yurt veya Apart	16,95	15,66

Yukarıda yer alan Tablo 9’da ise araştırmanın İstanbul’da yaşanan kişi ve araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre İstanbul’da yaşanan kişi değişkeni ile araştırma ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 10: Aile aylık gelir değişkeni ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (T Testi)

		Ort	Ss	F	P
Çevrimiçi	Çok az	15,92	14,82	0,824	0,510
(Online) Alışveriş	Az	17,65	19,00		
Bağımlılığı	Orta	17,27	16,60		
	Fazla	16,62	19,71		
	Çok fazla	23,03	21,66		

Yukarıda yer alan Tablo 10’da ise araştırmanın aile aylık gelir değişkeni ve araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre aile aylık gelir değişkeni ile araştırma ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 11: Aylık harcama tutarı değişkeni ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (Tek yönlü varyans analizi-ANOVA)

		Ort	Ss	F	Sig
Çevrimiçi	Çok az	9,39	7,76	2,544	0,400
(Online) Alışveriş	Az	19,17	17,67		
Bağımlılığı	Orta	19,67	21,82		
	Fazla	16,63	16,16		
	Çok fazla	19,48	19,39		

Yukarıda yer alan Tablo 11’de araştırmanın aylık harcama değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre aylık harcama değişkeni ile araştırma ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 12’de araştırmanın anne eğitim durumu değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre anne eğitim durumu ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almaktadır ($p<0,05$). Veriler incelendiğinde anne eğitim düzeyi okur yazar olanlar en düşük ortalama skora sahipken, çevrimiçi alışveriş bozukluğu ($37,67\pm 31,92$) anne eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcılar en yüksek skora sahip olmaktadır.

Tablo 12: Anne eğitim durumu ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (Tek yönlü varyans analizi-ANOVA)

		Ort	Ss	F	p	Far k
Çevrimiçi	a. Okuryazar	15,68	15,92	2,520	0,027	
(Online) Alışveriş	b. İlkokul	15,31	15,17			
Bağımlılığı	c. Ortaokul	19,57	19,47			d-e
	d. Lise	17,71	19,52			
	e. Lisans	22,42	21,15			

Tablo 12’de araştırmanın anne eğitim durumu değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre anne eğitim durumu ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almaktadır ($p<0,05$). Veriler incelendiğinde anne eğitim düzeyi okur yazar olanlar en düşük ortalama skora sahipken, çevrimiçi alışveriş bozukluğu ($37,67\pm 31,92$) anne eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcılar en yüksek skora sahip olmaktadır.

Tablo 13: Baba eğitim düzeyi ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (Tek yönlü varyans analizi-ANOVA)

		Ort	Ss	F	p	Far k
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	a. Okuryazar	15,88	11,95	1,810	0,111	
	b. İlkokul	13,12	14,69			
	c. Ortaokul	20,49	15,94			
	d. Lise	20,13	20,66			
	e. Lisans	19,25	21,56			
	f. Lisansüstü	19,56	17,85			

Tablo 13’te ise araştırmanın baba eğitim düzeyi ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre baba eğitim durumu değişkeni ile ölçek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 14: Aile ve arkadaş ile tartışma sıklığı ve araştırma ölçeği arasındaki ilişkiler

		Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı (Erkek)	Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı (Kadın)
Aile ile Tartışma Sıklığı	r	,208*	,244**
Arkadaş ile Tartışma Sıklığı	r	,250**	,166*

** = $p<0,01$; * = $p<0,05$

Yukarıda yer alan Tablo 14’te ise araştırmanın erkek katılımcıları için aile ile tartışma sıklığı ve arkadaş ile tartışma sıklığı değişkenleri ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı doğrusal ilişkiler pearson korelasyon testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde aile ile tartışma sıklığı ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı ($r = 0,208$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğru orantılı ve zayıf şiddette bir korelasyon ilişkisi saptanmış bu ilişkiye göre değişkenlerden biri artarken diğeri de artmakta veya azalmaktadır. Diğer bir taraftan arkadaş ile tartışma sıklığı değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki ilişkiler incelendiğinde arkadaş ile tartışma sıklığı ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı ($r = 0,250$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğru orantılı ve zayıf şiddette bir korelasyon ilişkisi saptanmış bu ilişkiye göre değişkenlerden biri artarken diğeri de artmakta veya azalmaktadır. Tabloda ayrıca kadın örneklem için aile ve arkadaş ile tartışma sıklığı değişkenleri ile araştırma ölçeği arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirilen pearson korelasyon testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre aile ile tartışma sıklığı ile ölçek arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğru orantılı ve zayıf bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiş. Bu ilişkiye göre değişkenlerden biri arttığında diğeri de artış göstermekte veya azalmaktadır. Arkadaş ile tartışma sıklığı değişkeni incelendiğinde ise bu değişken ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı ($r = 0,166$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğru orantılı ve zayıf bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiş. Bu ilişkiye göre değişkenlerden biri arttığında diğeri de artış göstermekte olduğu veya azalmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 15: Psikiyatrik tedavi görme durumu ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (T Testi)

	Ort	Ss	t	p
Evet	27,16	23,39	3,047	0,003

Çevrimiçi
(Online) Alışveriş
Bağımlılığı

Hayır

16,72

17,36

Yukarıda yer alan Tablo 15'te ise araştırmanın psikiyatrik tedavi görme değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde psikiyatrik tedavi görme değişkeni ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılık incelendiğinde bütün ilişkiler için psikiyatrik tedavi gören katılımcıların daha yüksek bağımlılık skorlarına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Anne baba medeni durumu ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (T Testi)

		Ort	Ss	t	p
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	Evli	17,82	18,00	0,052	0,958
	Boşanmış / Ayrı	17,66	20,57		

Yukarıda yer alan Tablo 16'da araştırmanın anne ve baba medeni durum değişkeni ile araştırma ölçeği arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre baba eğitim durumu değişkeni ile ölçek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 17: Etkinlik türü ve araştırma ölçeği ortalama farklılıkları (Tek yönlü varyans analizi-ANOVA)

		Ort	Ss	F	P
Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı	Pasif Etkinlik	20,20	21,95	4,368	0,013
	Aktif Etkinlik	12,52	12,51		
	Karma Etkinlik	18,43	15,20		

Yukarıda yer alan Tablo 17'de boş zamanlarda yapılan etkinlik türü ve araştırma ölçeği arasındaki ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü anova analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre etkinlik türü ile çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiş ($p<0,05$) ve bu farklılıklar incelendiğinde her iki grup için de pasif etkinlik yapan katılımcıların ölçek skorları daha yüksek olmaktadır.

Tablo 18: Çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı yordayıcı değişkenleri

	Standardize Katsayılar	Edilmemiş Std. Hata	Standardize Katsayılar	t	Sig.
Yaş	4,186	1,816	0,133	2,306	0,022
Hayatı Geçirilen Yer	0,156	2,187	0,004	0,071	0,943
Aile Ortalama Gelir	-0,397	1,034	-0,025	-0,384	0,701
Anne Eğitim Düzeyi	1,878	1,084	0,132	1,732	0,084
Baba Eğitim Düzeyi	0,498	1,044	0,034	0,477	0,634
Aile Tartışma Sıklığı	2,970	0,959	0,183	3,096	0,002
Arkadaş Tartışma Sıklığı	2,829	1,527	0,109	1,853	0,065

Bağımlı Değişken: Çevrimiçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı R² = %31

Yukarıda yer alan Tablo 18’de araştırmanın bazı demografik değişkenlerinin çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının yordayıcılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon testinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde yaş ($B = .13$; $p < .05$) ve aile tartışma sıklığı ($B = .18$; $p < .05$) değişkenlerinin çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığının istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü birer yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu ilişkiler incelendiğinde yaş değişkenindeki bir birimlik değişim çevrimiçi alışveriş bağımlılığını %13 oranında arttırmakta, aile tartışma sıklığı değişkenindeki bir birimlik değişim ise çevrimiçi alışveriş bağımlılığını %18 oranında arttırmaktadır.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular yorumlanmış ve literatür ile karşılaştırmalı doğruluk değeri tartışılmıştır.

Araştırma sorularından ilki gençlerin çevrimiçi (online) bağımlılık düzeylerinin belirlenmesine yöneliktir. Araştırma bulgularına bakıldığında katılımcıların çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılık düzeylerinin 17.80 ± 18.3 ile düşük bir ortalama olduğu görülmektedir. Ankara Üniversitesi’nde yapılan bir çalışmada (Demirel, 2010) ve Pakistan’daki bir üniversitede yapılan başka bir çalışmada (Cheema ve diğerleri, 2013) öğrencilerin çevrimiçi alışveriş alışkanlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte, Akkaş (2021) ve Karahan (2021) tarafından yapılan çalışmalarda, üniversite öğrencilerinin çevrimiçi alışveriş bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın sağlık bilimleri fakültesinde gerçekleştirilmiş olması, ders müfredatlarında bağımlılıkla ilgili derslerin bulunması ve çalışmanın yüz yüze alışveriş imkanlarının bol olduğu İstanbul’da yapılması, çevrimiçi alışveriş bağımlılık düzeyinin düşük olmasında etkili olmuştur. Ayrıca, katılımcıların demografik özelliklerinin farklı olması, konu hakkında yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar bulunmasına neden olmuştur.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru ise sosyodemografik özelliklerden hangilerinin çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığına etkisi olduğu yönündeydi. Araştırma sonuçları incelendiğinde Araştırmada kıyaslanan bir diğer demografik özellik yaş değişkenidir. Çalışmada, yaş değişkeni ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. En az bağımlılığa sahip grup 17-20 yaş arası gruptur. 21-24 yaş olan grup ise en yüksek skora sahiptir. Ayrıca, yapılan regresyon analizinde yaş değişkeninin çevrimiçi alışveriş bağımlılığını yordadığı görülmektedir. Bu veriler, literatürde yer alan araştırmalarla zıt yönlüdür. Bu farklılık, kişilerin demografik özelliklerinden ve araştırmacıların yaş grup aralığının yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Daha geniş yaş aralıklarında farklı verilere ulaşılabilir.

Akkaş (2021), yaş arttıkça çevrimiçi alışveriş bağımlılığının azaldığını belirtmiş ve yaptığı araştırmada yaş etkeninin bağımlılık düzeyini değiştirmediği sonucuna ulaşmıştır. Bozdağ Türker (2019) ise çalışmasında yaş değişkeni ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında ilişki bulunmadığını belirtmiştir. Ergin (2010) ise çalışmasında yaş ile alışveriş bağımlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın sadece üniversite öğrencileri ile yapılması ve yaş aralığının genişliğinin kısıtlı olması, çevrimiçi alışveriş bağımlılığının hangi yaş grubunda daha çok görüleceği hakkında sağlıklı yorum yapılmasını engellemiştir. Toplumdaki tüm yaş gruplarını kapsayan bir araştırma, bağımlılık ve yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi daha sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilir.

Araştırma sorularından bir diğeri yine demografik bilgilerden hangilerinin bağımlılığı etkilediğine yöneliktir. Bu soruya cevap olarak baktığımızda araştırmamızın bulgularından biri, çevrimiçi alışveriş bağımlılığının daha çok kadın öğrenciler arasında yaygın olduğudur ($p < .05$). Günöç ve Doğan Keskin (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, çevrimiçi alışveriş bağımlılığının daha çok kadınlarda görüldüğü belirtilmiştir. Yine literatürde, bu bulgularımızı destekleyen başka çalışmalara rastlanmıştır (Arslan ve Öz, 2016; Granero vd., 2016; Yakın ve Aytekin, 2019). Çevrimiçi alışveriş bağımlılığının kadınlarda daha yaygın olmasının nedeni, sosyal medya platformlarında kadınları hedefleyen reklam ve pazarlama faaliyetlerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca günümüz toplumunda kadınların daha çok ihtiyaç odaklı alışverişten ziyade haz odaklı alışveriş yapmaları bunda etkili olmuş olabilir.

Araştırmamızın sorularından biri, üniversite eğitim süreci boyunca öğrencilerin kaldıkları yer ve beraber yaşadıkları kişinin bağımlılık düzeyleri üzerindeki etkisidir. Ancak, bu iki faktör arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > .05$). Akıllı telefonların yaygınlaşması ve teknolojiye hızlı erişim, bağımlılık düzeylerinin yaşanılan yerden bağımsız olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, çevrimiçi alışveriş davranışlarının aile, arkadaş, yurt veya apartman ortamlarından bağımsız olduğu düşünülmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmada,

çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile yaşanan yer veya kişi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmiştir (Arı vd., 2016).

Araştırmamızın bir diğer hedefi, hayatın büyük bir bölümünün geçirildiği yerin bağımlılık durumu üzerindeki etkisini belirlemektir. Ancak, araştırmamızın bulgularına göre, hayatın büyük bir bölümünün geçirildiği yer ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Literatürde, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile yaşamın yoğunluğunun geçirildiği yer arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, araştırmamız bu konuda literatüre katkı sağlamaktadır.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru ise ekonomik düzey bağımlılığı etkisini belirlemeye yöneliktir. Ekonomik durum ve harçlık düzeyi ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürde, bu bulgularımızı destekleyen bir çalışma bulunmaktadır (Batıgün Durak ve Kılıç, 2011). Ekonomik durum, satın alma gücünü artıran bir değişken olarak düşünüldüğünde, çevrimiçi alışveriş bağımlılığını artırabilecek bir faktör olarak görülebilir. Ancak, bağımlı bireylerde ekonomik seviye arttıkça ürüne ödenen ücret artarken, ekonomik seviye düştükçe daha ucuz ürünler tercih edilmektedir. Bu durum, ekonomik durum değişkeninin çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmamızın bir diğer hedefi, öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumunun çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemektir. Anne eğitim durumu değişkenine bakıldığında, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu ilişkiler incelendiğinde, tüm anlamlı ilişkilerde anne eğitim düzeyi okur yazar olanlar en düşük ortalama skorlara sahipken, çevrimiçi alışveriş bozukluğu ve sosyal ağ bağımlılığı için anne eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcılar, çevrimiçi oyun bağımlılığı ve yeme bağımlılığı için anne eğitim düzeyi lisans düzeyinde olan katılımcılar en yüksek ortalama skorlara sahip olmuştur. Baba eğitim durumunun ise bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Anne veya baba eğitim durumunun çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu nedenle, araştırmamız bu konuda literatüre katkı sağlamaktadır.

Araştırmamızda çevrimiçi alışveriş bağımlılığının etkileyen faktörlerden biri olarak aile veya arkadaşlarla tartışma sıklığı ele alınmıştır. Bu değişken hem kadınlar hem de erkekler için değerlendirilmiş ve çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki incelendiğinde, doğru orantılı bir değişim olduğu görülmüştür. Ayrıca, yapılan regresyon analizi sonucunda, aile ile tartışma sıklığının çevrimiçi alışveriş bağımlılığını yordadığı belirlenmiştir. Literatürde, Günüş ve Doğan Keskin (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, çevrimiçi alışveriş bağımlılığının çevresi ile problemler yaşayan kişilerde daha yaygın olduğu belirtilmiştir. Aktaş (2021) ise, çevresi ile çatışma yaşayan kişilerin alışveriş bağımlılığı davranışı gösterme oranlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Sosyal çevre ile tartışma sıklığı ve çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğu düşünülmektedir. Hem sosyal çevre ile tartışma yaşayan kişilerin daha çok bağımlı olduğu, hem de bağımlı olan kişilerin çevresi ile daha çok tartışma yaşadığı klinik deneyimlerde görülmektedir. Özellikle sosyal izolasyon yaşayan kişilerin bağımlılığa daha yatkın olduğu düşünülmektedir. Yine bağımlılığın kişiyi sosyal izolasyona sürüklediği düşünülmektedir.

Araştırmamızın bir diğer hedefi, psikiyatrik tedavi görme durumunun çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemektir. Elde edilen bulgulara göre, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile psikiyatrik tedavi görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile psikiyatrik tedavi görme durumunu inceleyen bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Ancak, Bozdağ Türker (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı olan bireylerin yalnızlık, depresyon, anksiyete, stres gibi durumlarla doğru orantılı olduğu belirtilmiştir. Bu durumlar, günlük hayatta birçok kişide görülebilen, ancak tedavi alınmayan veya kişiyi olumsuz etkiledikten sonra tedavi alınan durumlardır. Bu nedenle, araştırmamızdaki tedavi görme durumu sorusuna yanıt verilmemiş olabilir. Aktaş (2021), yaptığı bir araştırmada, ruh halinin çevrimiçi alışveriş bağımlılığını etkilediğini belirtmiştir. Psikiyatrik tanı alma durumu ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğu düşünülmektedir. Psikiyatrik tanı alan bir bireyin çevrimiçi alışveriş bağımlılığına yatkın olabileceği gibi, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı olan bir bireyin psikiyatrik rahatsızlıklar yaşayabileceği veya hastalıklarının ilerleyebileceği düşünülmektedir. Örneğin, depresyonda olan bir birey çevrimiçi alışveriş bağımlılığına yatkın olabilir. Ayrıca, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı olan bir birey, kendisini toplumdan soyutlayarak sosyal uyumsuzluk yaşayabilir.

Araştırmamızda, anne ve baba medeni durumlarının çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir değişken ele alınmıştır. Ancak, bu değişken ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile ebeveynlerin medeni durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu durumun ortaya çıkmaması, bireylerin

psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ve ebeveynlerin anlayışlı ve destekleyici tutumlarının, bireyleri bağımlılıktan koruyabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada cevap aranan sorulardan bir diğeri yapılan etkinlik türünün bağımlılığa etkisinin belirlenmesine yöneliktir. Etkinlik türünün çevrimiçi alışveriş bağımlılığı üzerindeki etkisi incelendiğinde, neredeyse tüm ölçeklerde pasif etkinliklere katılan kişilerin en yüksek bağımlılık düzeyine sahip olduğu, karma etkinliklere katılan kişilerin orta düzeyde bağımlılık gösterdiği ve aktif etkinliklere katılan kişilerin ise düşük düzeyde bağımlılık gösterdiği görülmüştür. Ancak, aralarında oluşan anlamlı ilişkiye bakıldığında, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ile pasif etkinliklere katılım arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Literatürde, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı ve boş zaman aktiviteleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Tamam (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, çevrimiçi alışveriş etkinliğinin artık bir boş zaman etkinliği olarak görüldüğü belirtilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönem, Covid-19 sürecini de içermektedir. Bu süreçte, kişiler evlerine kapanmış ve alışveriş etkinlikleri daha çok internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı süreçte, çevrimiçi alışveriş yapma davranışı bir boş zaman aktivitesi olarak görülmüştür. Bu süreç, boş zamanlarında pasif etkinliklere katılan kişilerin çevrimiçi alışveriş bağımlılık düzeylerinin yüksek olmasına zemin hazırlamış olabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı fenomeni detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun çevrimiçi alışveriş bağımlılık seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Yaş faktörünün önemli bir rol oynadığı belirlenmiş, özellikle 21-24 yaş aralığındaki bireylerin bağımlılık seviyesinin en yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Cinsiyet değişkeni de anlamlı bulunmuş ve kadınların çevrimiçi alışverişe daha bağımlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bireylerin yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yer, yaşadıkları yer ve birlikte yaşadıkları kişinin bağımlılık üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile gelir düzeyinin de bağımlılık üzerinde belirgin bir etkisi bulunmamıştır. Aylık harcama miktarının bağımlılıkla ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Anne eğitim düzeyi arttıkça bağımlılık seviyesinin arttığı gözlemlenmiş, ancak baba eğitim düzeyinin bağımlılık üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Aile ve arkadaşlarla tartışma sıklığının artması, bağımlılık seviyesinin de artmasına neden olmaktadır. Psikiyatrik tedavi gören bireylerin daha yüksek bir bağımlılık seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Anne-baba medeni durumunun bağımlılık üzerinde etkisi olmazken, pasif etkinliklere katılan bireylerde bağımlılığın daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları arasında, yaş grubunun ve katılımcıların eğitim düzeylerinin üniversite öğrencileri ile sınırlı olması, psikiyatrik tedavi görmeyen bireylerin durumunun daha az incelenmesi bulunmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda, daha geniş yaş grupları ve farklı eğitim düzeylerine sahip bireyler üzerinde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında öneriler sunulacaktır. Öneriler sunulurken davranışsal bağımlılıklar ile yapılabilecek sosyal hizmet çalışmaları sıralanmıştır. Bunlar;

Çevrimiçi alışveriş davranışının davranışsal bağımlılığa yol açtığı ve bu eylemin günümüzde veya gelecekte tamamen terk edilmesinin olası olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, zararlı kullanımın önlenmesine yönelik düzenlemelerin sosyal politikaların planlanmasında önemli bir yer tutması gerekmektedir. Davranışsal bağımlılıkla mücadelede, öncelikli olarak önleyici politikaların geliştirilmesi ve okul düzeylerine göre öğrencilere, öğretmenlere ve ailelere yönelik eğitimlerin planlanması önerilmektedir. Bu eğitimler, her okulda oluşturulabilecek birer veli akademisi aracılığıyla genel hale getirilebilir.

Gençlerin bağımlılık açısından daha etkin bir şekilde izlenmesi için, okullarda ve/veya aile hekimliklerinde sosyal hizmet uzmanlarının istihdamının sağlanması gerekmektedir. Risk altındaki öğrenci grubu, okul ve aile arasında doğru bir iletişim kurularak belirlenmeli ve riskli gruba yönelik okul sosyal hizmet modeli kapsamında müdahaleler yapılmalıdır. Aktif spor yapmanın davranışsal bağımlılığı önlemede etkili bir araç olduğu kabul edilmekte olup, bu nedenle yerel yönetimler tarafından spor salonu sayısının artırılması ve fiyatlarının makul seviyelere çekilmesi önerilmektedir.

Davranışsal bağımlılığın önlenmesinde önemli bir faktör olan aktif katılımlı etkinliklerin yapılması konusunda, gençlerin spora, sanatsal ve kültürel faaliyetlere, gezi organizasyonlarına ve benzeri etkinliklere katılımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, okullarda okul sosyal hizmet uygulamasının başlatılması ve üniversitelerin spor ve sosyal kültürel işler bölümüne sosyal hizmet uzmanlarının atanması gerekmektedir. Devletin, gençlerin sanat ve spor etkinliklerinde kullanabileceği, içerisinde belirli bir bakiye bulunan veya devlet kurumlarına ücretsiz giriş sağlayabilecekleri bir kart sistemi oluşturulabilir. Belirlenen etkinliklere katılan gençlere

teşvik amaçlı akademik ek puan verilebilir. Üniversite kabul koşullarında, spor yapan ve gönüllülük faaliyetlerinde bulunan gençlere kolaylık sağlanmasına yönelik teşvik edici maddelerin eklenmesi önerilmektedir.

Hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın gençlik çalışmalarında hem de Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurum ve kuruluşlarında ya da etkinliklerinde sosyal hizmet uzmanlarının yer alması, davranışsal bağımlılıkların önlenmesinde yapılan uygulamaların etkinliğini artıracaktır. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastaneler veya Sağlıklı Yaşam Merkezlerinde sosyal hizmet istihdamının artırılması, davranışsal bağımlılıklar konusunda eğitim, tedavi, terapi ve danışmanlık gibi süreçlerin etkililiğini artıracaktır. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin davranışsal bağımlılıkları önlemeye yönelik çalışmaları sınırlıdır. Bu kapsamda, belediyelerin davranışsal bağımlılıklarla mücadele birimlerinin kurulması, verimli çalışmalarının sağlanması ve kaliteli projelerin üretilmesi konusunda sosyal hizmet uzmanları aktif bir rol almalıdır.

Sosyal hizmet uzmanları aldıkları eğitimler sayesinde eski tip bağımlılıklardan korunma, bu bağımlılıkları tedavi etme ve tekrarlamasının önüne geçilmesi sürecinde aktif rol almaktadır. Bu sebeple günümüz ve geleceğin bağımlılıkları arasında bulunan davranışsal bağımlılıkları önleme, tedavi etme ve relapsın önüne geçme süreçlerinde sosyal hizmet uzmanları, vaka yöneticisi, terapist, proje üreticisi ve uygulayıcısı olarak görev alabilirler.

Çalışmanın kısıtlı yönlerine bakıldığında, araştırma sorularında hayatın büyük bölümünün geçirildiği yer kır ve kent olarak düşünülmüştür, bu madde mega kentler ve daha küçük nüfuslu kentler ile köyler, ilçeler gibi farklı başlıkları altında ele alınabilir, yine anne baba vefat durumları ele alınmaması araştırmanın eksik yönlerindendir. Ayrıca yaş aralığının üniversiteli gençlerden oluşması yine araştırmanın kısıtlı yönlerinden birisi olarak değerlendirilebilir. Gelecek araştırmalarda farklı ölçekler kullanılarak benzer bir çalışma yapılabilir.

Kaynakça

- Akkaş, İ. (2021). "Çevrim İçi (Online) Alışveriş Bağımlılığı Üzerine Araştırma: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Örneği", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 236-256.
- Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S., & Bilder, R. M. (2015). "The Bergen Shopping Addiction Scale: Reliability And Validity Of A Brief Screening Test", *Frontiers In Psychology*, 6, 1-11.
- Arı, E., Yılmaz, V., & Doğan, M. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin İnternet Üzerinden Alışverişlerine İlişkin Tutum ve Davranışların Önerilen Bir Yapısal Eşitlik Modeliyle Araştırılması (A Proposed Structural Equation Model Research On Attitudes And Behaviours Of University Students Regarding İnt)", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(2), 385-399. <https://doi.org/10.18657/yecbu.02638>
- Arslan, B., & Öz, A. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerinin Kompulsif Satın Almaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 341-351. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apubsbd/issue/32960/366282>
- Batıgün Durak, A., & Kılıç, N. (2011). "İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler", *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-13.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bektaş, M. (2018). *Davranışsal Bağımlılık: Tanımı, Türleri ve Sınıflandırılması. Bir Kamu Politikası Olarak Bağımlılıkla Mücadele*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Beşirli, H. (2013). *Politik Toplumsallaşma ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Birincioglu, F. N. (2021). Alışveriş Bağımlılığı ve Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı). İstanbul.
- Bozdağ, Y., ve Valçinkaya Alkar, Ö. (2018). "Bergen Alışveriş Bağımlılığı Ölçeğinin Kompulsif Çevrimiçi Satın Alma Davranışına Uyarlanması", *Bağımlılık Dergisi*, 19(2), 23-34.
- Bozdağ Türker, Y. (2019). Parayla saadet olur mu?: Kompulsif çevrimiçi satın alma davranışıyla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve Bergen alışveriş bağımlılığı ölçeğinin Türkçe uyarlanması, (Yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cochran, W. G. (2007). *Sampling Techniques*. John Wiley & Sons, New York.
- Çerçi, M. ve Özkaya, B. (2014). "Özel Alışveriş Sitelerinin Kompulsif Satın Alma Davranışına Yansımaları". *Digital Communication Impact International Academic Conference Proceedings*, 16-17 October, Istanbul, Turkey, 361-36.
- Cheema, U., Rizwan, M., Rizwan, J., Durrani, F., ve Sohail, N. (2013). The Trend Of Online Shopping İn 21st Century: Impact Of Enjoyment İn TAM Model, *Asian Journal of Empirical Research*, 3(2), 131-141.
- Clark, M. ve Calleja, K. (2008). "Shopping Addiction: A Preliminary Investigation Among Maltese University Students". *Addiction Research & Theory*, 16(6), 633-649. <https://doi.org/10.1080/16066350801890050>

- Delibaş, H. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Teknoloji ile İlgili Bağımlılıklar Ve İlişkili Faktörler. Tıpta Uzmanlık Tezi, Düzce.
- Demir, A. (2015). Gençlik Kategorisinin Görünmeyen Yüzü: Engelli Gençlik. Samsun: Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, H. (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Elektronik Alışveriş Hakkındaki Görüşleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 119-134.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet*. Shuder Yayınları, Ankara.
- Ergin, E. A. (2010). "Compulsive Buying Behavior Tendencies: The Case Of Turkish Consumers", *African Journal of Business Management*, 4, 333-338.
- Ertemel, A., ve Eroğlu Pektaş, G. (2018). "Dijitalleşen Dünyada Tüketici Davranışları Açısından Mobil Teknoloji Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 18-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ysbed/issue/40058/474912>
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2018). *Ulusal Gençlik Ve Spor Politikası Belgesi*.
- Granero, R., Fernández-Aranda, F., Baño, M., Steward, T., Mestre-Bach, G., Del Pino-Gutiérrez, A., Moragas, L., Mallorquí-Bagué, N., Aymamí, N., Gómez-Peña, M., Tárrega, S., Menchón, J. M., & Jiménez-Murcia, S. (2016). "Compulsive Buying Disorder Clustering Based On Sex, Age, Onset And Personality Traits", *Comprehensive Psychiatry*, 68, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2016.03.003>
- Grant, J. E., Potenza, M. N., Weinstein, A., & Gorelick, D. A. (2010). "Introduction To Behavioral Addictions", *The American Journal Of Drug And Alcohol Abuse*, 36(5), 233-241. <https://doi.org/10.3109/00952990.2010.491884>
- Günüç, S., ve Doğan Keskin, A. (2016). "Çevrimiçi Alışveriş Bağımlılığı: Belirtiler, Nedenler ve Etkiler", *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 339-364. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0104>
- ISWF. (2014). Global Definition Of Social Work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Karahan, M. (2021). "Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Çevrimiçi Alışveriş Davranışlarını Etkileyen Faktörler ve Risk Algıları", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 43-66.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınevi, Ankara.
29. Kearney, M., ve Stevens, L. (2012). "Compulsive Buying: Literature Review And Suggestions For Future Research", *The Marketing Review*, 12(3), 233-251. <https://doi.org/10.1362/146934712X13420906885359>
- Lee, S., ve Mysyk, A. (2004). "The Medicalization Of Compulsive Buying", *Social Science & Medicine*, 58(9), 1709-1718. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(03\)00340-X](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(03)00340-X)
- Maraz, A., Griffiths, M. D., ve Demetrovics, Z. (2015). "The Prevalence Of Compulsive Buying: A Meta-Analysis", *Society for the Study of Addiction*, 480-419.
- McElroy, S. L., Keck, P. E., Jr, Pope, H. G., Jr, Smith, J. M., ve Strakowski, S. M. (1994). "Compulsive Buying: A Report Of 20 Cases", *The Journal Of Clinical Psychiatry*, 55(6), 242-248.
- Neuman, W. L., & Robson, K. (2014). *Basics Of Social Research*. Toronto: Pearson Canada.
- Özçelik, A. B., Gegez, E. E., ve Burnaz, Ş. (2017). "Mobil İnternet, Tüketici Materyalizmi Ve Alışveriş Bağımlılığı: Alışveriş Motivasyonlarının Düzenleyici Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 3(2), 1-20. <http://www.betadergi.com/patu/yonetim/icerik/makaleler/33-published.pdf>
- Özdemir, E. (1985). Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Polat, G. (2014). "Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği", *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 30(2), 143-148.
- Şimşek, O. (2002). "Sanayi Sonrası Süreçte Türk Çalışma Hayatındaki Değişme Dinamikleri", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 139-173.
- Şirin, S. (2020). *Yetişkin Gençler: Ergenlikten Yetişkinliğe Geçiş Kılavuzu*. Doğan Kitap, İstanbul.
- Tamam, L. (2009). *Dürtü Kontrol Bozuklukları (Impulse Control Disorders)*. Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Türkçapar, H.M. (2018). *Bilişsel Terapi Temel İlkeler ve Uygulama*. HYB Yayıncılık, Ankara
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On birinci kalkınma planı (2019-2023). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>
- Yakın, V. ve Aytekin, P. (2019). "İnternet Bağımlılığının Online Kompulsif Ve Online Anlık Satın Alma Davranışlarına Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi", *İşletme Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 199-222., Doi: 10.24889/İfede.459306
- Yaman, Ö. M. (2016). *Gençlerin Toplumsal Davranış Ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" Altkültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma*. Yeşilay Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, E. (2016). *Bağımlılık Terimleri Sözlüğü*. Truva Yayınevi, İstanbul.

- Zastrow, C. (2014). *Sosyal hizmete giriş (2. Baskı, D.B Çiftçi (Ed.)).* (Çev: A. Aykara, A. Beyazova, B. Y. Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, D.B. Çiftçi, E. Yıldırım, E. Bahşi, G. Albayrak, M.S. Birdal, S. Yağcıoğlu, S. Kurukafa, V. Yılmaz). Nika Yayınevi, Ankara.
- Yörükoğlu, At. (1996). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. 9. Bs. Özgür, Ankara.
- Zubaroğlu Yanardağ, M., Bilge, M., & Yanardağ, U. (2020). "Davranış Bağımlılığına Sahip Müracaatçılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları Üzerine Bir Tartışma", *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(4), 551-560. <https://doi.org/10.34087/cbusbed.713866>

Düzenlenmemiş Sürüm-First Published